

ПРАЦІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ЗАПОВІДНА СПРАВА У СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ

ДО 90-РІЧЧЯ ВІД СТВОРЕННЯ НАДМОРСЬКИХ ЗАПОВІДНИКІВ

Урзуф, 14-15 березня 2017 року

ПРАЦІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Заповідна справа у Степовій зоні України

(ДО 90-РІЧЧЯ ВІД СТВОРЕННЯ НАДМОРСЬКИХ ЗАПОВІДНИКІВ)

ТОМ 2

УРЗУФ, 14-15 БЕРЕЗНЯ 2017 РОКУ

УДК: 502/504(251.1:477)

ББК: 20.1(4Укр)

З 33

Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників) // Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. Урзуф, 14-15 березня 2017 року) / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2, Т. 2. – Київ, 2017. – 336 с.

ISBN 978-617-7061-42-6

Редакційна колегія: к.б.н., ст.н.с. **Ю.О. Андрущенко** (Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України), **О.І. Бронсков** (НПП «Меотида»), **О.В. Василюк** (Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України), к.б.н., доц. **В.П. Коломійчук** (НПП «Азово-Сиваський»), д.б.н. **А.А. Куземко** (Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України), к.б.н. **Ю.О. Москаленко** (Чорноморський біосферний заповідник НАН України), д.б.н., проф. **І.І. Мойсієнко**, к.б.н. **М.М. Перегрим** (Київський національний університет імені Тараса Шевченка); д.б.н., проф. **О.Є. Ходосовцев** (Херсонський державний університет).

До збірки включені наукові праці учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Заповідна справа у Степовій зоні України», приуроченої до 90-річчя від створення Надморських заповідників (14-15 березня 2017 р., НПП «Меотида», с. Урзуф, Донецька область, Україна). Всі праці, включені до видання, мають природоохоронне спрямування та є важливими для пізнання природи заповідних територій Степової зони України, а також історії її вивчення. Видання буде корисним для працівників установ ПЗФ, викладачів та студентів природничих спеціальностей, краєзнавців та спеціалістів з охорони природи.

Фото на обкл.: О. Бронсков

Фото на звор. обкл.: М.Богомаз, Г. Молодан, Н.Шевченко

Макет: Н. Антонова

Видано власним коштом учасників експертної групи Ukrainian Nature Conservation Group.

© Національний природний парк «Меотида», 2017

© Ukrainian Nature Conservation Group, 2017

Роженко Микола Васильович

*Регіональний центр інтегрованого моніторингу і екологічних досліджень
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Маяковського, 7, Одеса, 65082, Україна, тел.: (048) 799-62-07;
rogenkonikolaj@gmail.com*

ПОНИЗЗЯ Р. ДНІСТЕР – ВАЖЛИВА ТЕРИТОРІЯ ДЛЯ ІСНУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НОРКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ (*MUSTELA LUTREOLA*)

Норка європейська (*M. lutreola*) – стенотопний вид дністровської дельти, який на сьогодні є одним з найвразливіших видів Нижнього Дністра (Роженко, 2016 а) та потерпає від цілої низки факторів, що суттєво впливають на умови існування виду. Потужним лімітуючим фактором наразі є гідрологічний режим басейну р. Дністер, який за останні 30 років зазнав значних змін, головним напрямком яких є зневоднення усіх природних систем дністровського басейну. У зв'язку з будівництвом ГЕС на Дністрі, починаючи з другої половини 80-х років минулого століття площа плавневих озер у пониззі р. Дністер зменшилась майже на порядок. Враховуючи те, що згаданий вид є іхтіофагом, його залежність саме від наявності плавневих озер та озерної біоти є цілком очевидною. В умовах зневоднення плавнів Дністра, позитивну роль у збереженні норки європейської на згаданих територіях відіграють особливості гідрологічного режиму дністровської дельти. Так, на значних ділянках прилиманних плавнів рівень води підтримується за рахунок згінно-нагінних явищ, що забезпечує необхідний рівень води у плавневих озерах, створюючи таким чином необхідні умови існування виду.

Такі гідрологічні особливості Пониззя Дністра є ще однією важливою перевагою перед подібними територіями й це є ще одним важливим аргументом у подальшому їх збереженні.

Серед низки запропонованих заходів щодо збереження рідкісних видів у пониззі Дністра, нами пропонувалось надати природоохоронного статусу територіям їх мешкання (Роженко, 2006 б).

Зі створенням у 2008 р. Нижньодністровського національного природного парку більшість біотопів, придатних для мешкання європейської норки, були включені до його заповідної зони, створивши таким чином сприятливі умови для зупинення подальшого зниження її чисельності на теренах Дністровських плавнів (Роженко, 2015).

Серед інших загроз, що негативно впливають на збереження європейської норки у природних ландшафтах у межах Європи в цілому є конкуренція з американською норкою (*Neovison vison*), яка на репродуктивному рівні блокує відновлення угруповань норки європейської. За весь період наших досліджень нами не було зафіксовано наявності згаданого конкурента у пониззі Дністра і це вкотре вселяє надію на позитивний результат усіх природоохоронних заходів, що направлені на збереження норки європейської, одного з найвразливіших видів Нижнього Дністра.

Зрозуміло, що для ефективного збереження будь-якого виду, у тому числі й норки європейської, ключовим фактором є збереження природних біотопів її мешкання. В результаті проведених досліджень нами було зазначено розташування таких біотопів у межах дельти р. Дністер (рис.1).

1. Район оз. Тудорове з прилеглою системою проток, височин та ділянок плавневого лісу.
2. Район оз. Біле з прилеглою системою великих заплавних озер і плес.
3. Ділянка заплавного лісу, яка розміщена в межах приустьового валу по лівому березі р. Дністер, з каналами та поваленими деревами, що утворюють кращі у порівнянні з іншими територіями умови існування норки. Заповідний статус згаданих територій значно зменшив антропогенне навантаження на них та забезпечив вид комфортним існуванням.
4. Верхня частина оз. Стоячий Турунчук із заболоченими низинними берегами, залишками дамб та каналів. Ця точка є епіцентром Дністровського угруповання. На цій ділянці умови існування виду, які зв'язані із зарегульованим гідрорежимом, не зазнали суттєвих змін, оскільки водність на цих ділянках залежить від згінно-нагінних явищ.

Рис. 1. (за Роженко, 2015): Місія постійного мешкання норки європейської (*Mustela lutreola*) в пониззі Дністра.

5. Гирло р. Турунчук з ділянками повалених та принесених течією залишків дерев, у порожнинах яких норка європейська створює житло.

Виходячи з вище викладеного та враховуючи те, що дельта р. Дністер є територією, що максимально зберегла екологічні характеристики природних систем, включення їх до Європейської мережі рідкісних видів та біотопів значно збільшить шанси на збереження багатьох видів тварин дністровської дельти.

Використані джерела:

1. Роженко М. В. Вразливість хижих ссавців в українському Причорномор'ї та їх охорона // Перший Всеукраїнський з'їзд екологів: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, 4–7 жовтня 2006 р.). – 2006 а. – С. 145.
2. Роженко М. В. Хижі ссавці Північно-Західного Причорномор'я (фауна, динаміка чисельності та морфологія) : автореф. дис. ... канд. біол. наук : 03.00.08. – Київ : Б. в., 2006 б. – 24 с.